

Використана література:

1. Zozuliak-Sluchyk R. Anthology of Forms of Management of Students' Cognitive Activity Institutions of Higher Education in the Use of Modern Information Technologies / Tytova N., Kozliuk O., Salata H., Ridei N., Yashnyk S., Litvinchuk S. // Systematic Reviews in Pharmacy. – India : Medknow Publications, 2021. – 12(1). – P. 235–241.

Соїна І.Ю.

soinairina2003@gmail.com

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української та іноземних мов
Харківської державної академії фізичної культури
м. Харків, Україна

ІНСТРУМЕНТАЛЬНИЙ І ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИЙ СТАТУС МОВИ

Збереження і ствердження національної ідентичності у глобальному освітньому просторі через її мовні репрезентації може здійснюватися як за моделлю мовної закритості (капсуалізації), так і через трансверсальні комунікативні переходи у глокалізованих освітніх просторах з розширеною мережею інтеркультурних освітніх комунікацій. Мова постає як мезочинник суспільних інтеграцій, який забезпечує узгодженість інформаційних, аксіологічних та комунікативних завдань мови при наданні освіти. Мовне багатоголосся її національних репрезентацій у глобальному освітньому просторі, дотримання горизонтальних зв'язків між цими репрезентаціями і запобігання їх ієрархічного структурування, яке може спричинити руйнацію основ суспільного життя. Мова виконує екзистенційну функцію як засіб встановлення діалогічних, відносин у процесі формування особистості. Мова як засіб соціальної інтеграції та форма репрезентації національної ідентичності потребує особливого ціннісного обґрунтування – особливо у ракурсі запитів національних систем освіти у процесі їхньої системної трансформації [3, 190].

Сьогодні вагомою є освітня потреба у розробленні і упровадженні у сучасну освіту методології національної ідентичності, центрованої на особистості. Це визначає необхідність послідовної підтримки національної мови як державної у сфері державної мовної політики та забезпечення соціальної інтеграції суспільства. Українська мова є визначальною серед домінуючих цінностей української системи освіти. Мовна освіта (передусім вивчення української мови) закономірно набула суспільно-політичного пріоритету у сучасній Україні. Успішність мовної політики, орієнтованої на системне запровадження української мови як базової мови навчання має спиратися також на культурну традицію домінуючих християнських цінностей. Українська мова постає як провідний чинник суспільних інтеграцій, який забезпечує узгодженість інформаційних, аксіологічних та комунікативних завдань мови при наданні освіти. Успішність виконання українською мовою інформативно-комунікативних функцій є критично залежною від реалізації нею аксіологічних функцій, що виводить вивчення української мови як безумовний пріоритет системних змін системи освіти України.

Мова є одним із універсальних засобів комунікації, Ніклас Луман називає мову засобом забезпечення зрозумілості комунікації, який надбудовується над суто фізичними, чи то інформаційно-технологічними засобами забезпечення комунікації, зокрема, мас-медіа) [2,170]. Втім, очевидно, мова є, все ж, передусім духовним чинником соціальної комунікації. Вона є незамінним і зовсім не випадковим транслятором тих цінностей, які визначають функціонування усіх соціальних систем суспільства – економічної, політичної, правової, релігійної, моральної, тощо.

Мова відіграє ключову роль у набутті національної ідентичності не лише у доволі монологічному традиційному суспільстві з домінуванням етнічних підстав цієї ідентичності, але й у сучасному мультикультурному суспільстві, у якому провідну роль починає відігравати вільна соціальна самоідентифікація на основі свідомого вибору з-поміж кількох реальних можливих альтернатив.

Простір сучасної освіти постає як простір реалізації впливів людей з їхніми особливими габітусами поведінки та наявним соціальним капіталом, про що класично писав П'єр Бурд'є [1,51]. Сама національна ідентичність тоді має розглядатися у категоріях соціального капіталу: здобуваючи освіту, людина нарощує свій соціальний капітал, однак у ньому завжди є певний елемент національної ідентичності, більш або менш акцентований, більш або менш явно репрезентований, але завжди як такий, що до певної міри визначає габітуси педагога і студента. Українська держава прагне більш лінійно впливати на процеси репрезентації національної ідентичності у освітньому просторі. Так, вивчення української мови як державної є обов'язковою складовою на усіх рівнях здобуття освіти. Таким чином, на місце фактично клаптикової національної ідентичності у освітньому просторі України утверджується базова українська ідентичність, яка у окремих регіонах доповнюватиметься іншими національними ідентичностями. Тим самим, завдяки посиленню ролі української мови у освіті, держава прагне зробити її важливим інструментом у творенні єдиної української політичної нації, яка включатиме у себе також і можливість одночасної самоідентифікації громадян України з різними неукраїнськими етнічними групами – у режимі додаткової національної ідентичності.

Інструментальне застосування мови та її екзистенційний статус здатні утворювати когнітивні дисонанси, руйнувати міжпоколінні зв'язки, створювати численні конфліктогенні ситуації як у просторі освіти, так і за його межами. Особливо актуальним інструментальний статус мови стає в умовах прискорення міграційних потоків національних студентських обмінів. Освітні та наукові стажування, обміни студентською та учнівською молоддю можуть провокувати кризи ідентичності, які долаються не в останню чергу через зняття мовних бар'єрів.

Використана література:

1. Бурдьё П. Воспроизводство: элементы теории системы образования. Просвещение. Москва, 2007. - 267 с.
2. Луман Н. Невероятность коммуникации. В: отв. ред. А. О. Бороноев Проблемы теоретической социологии. Вып 3. 2000. С. 165-199.
3. Irina Soina, Lidiia Gaznyuk, Gennady Goncharov. Language Practices as Translators of Social-Cultural Being of a Human. Інформаційне суспільство: сучасні трансформації: монографія / за ред. У. Лешко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського; установа освіти «Могильовський інститут Міністерства внутрішніх справ Республіки Білорусь». – Вінниця: ТОВ «Твори»; Могильов: Могильов. Інститут МВС, 2021. С. 188-198.